

TRIDENTINUM

TRENTON KIRKOLLISKOKOUKSEN
reformi- ja oppidekreetit
sekä kaanonit

Suomentanut Martti Voutilainen OP

KATOLINEN TIEDOTUSKESKUS 2016

Alun perin julkaistu vuonna 1984 sarjassa
Missiologian ja ekumeniikan seuran julkaisuja, 43.
Uusi, korjattu laitos julkaistu Luther-Agricola-seuran luvalla,
Katolinen tiedotuskeskus 2016.

© Copyright 2016 Katolinen tiedotuskeskus, Helsinki
Suomennos Martti Voutilainen OP
Painopaikka Hansaprint, Turenki 2016
ISBN 978-952-7153-13-0

Alkusanat

Isä Martti Voutilaisen OP (1926-2001) ansiokas suomennos ”Tridentinum: Trenton kirkolliskokouksen reformi- ja oppidekreetit sekä kaanonit” julkaistiin vuonna 1984 sarjassa *Missiologian ja ekumeniikan seuran julkaisuja*, 43. Teos on jo kauan ollut loppuunmyyty, mutta Trenton kirkolliskokouksen oppi- ja kirkkohistoriallisen merkityksen vuoksi tuo suomennos on edelleen jatkuvasti teologien ja teologian opiskelijoiden käytössä. Trenton kirkolliskokouksen oppidekreetit ovat monella tavalla pysyvästi arvokkaita katolisen kirkon opin, erityisesti vanhurskauttamista ja sakramentteja koskevan opetuksen tuntemiseksi. Ne ovat välttämättömiä myöhempien opillisten tekstien, erityisesti Vatikaanin II kirkolliskokouksen tekstien ymmärtämiseksi; luonnollisesti niistä on hyötyä myös reformaation teologiasta ja ekumeenisesta dialogista kiinnostuneille lukijoille. Trenton kirkolliskokouksen reformidekreetit taas antavat kuvan siitä, kuinka vakavasti katolinen kirkko pyrki kirkollisen järjestyksen palauttamiseen ja epäkohtien korjaamiseen. *Missiologian* ja ekumeniikan seura on ehtinyt lopettaa toimintansa. Sen julkaisuoikeudet nykyisin omistavan Luther-Agricola-seuran luvalla Katolinen tiedotuskeskus julkaisee uudelleen isä Martti Voutilaisen suomentamat Trenton kirkolliskokouksen tekstit. Suomennoksen kieliasu on säilytetty sellaisenaan. Ainoastaan jonkin verran painovirheitä sekä Raamatun kirjojen lyhenteet on korjattu, ja hakemistojen sivunumerot on korjattu vastaamaan uuden julkaisun sivunumeroita.

Katolinen tiedotuskeskus

Johdanto¹

TRENTON KONSIIILI 1545–1563

Tie konsiiliin

Reformaattori Martti Luther oli vedonnut uuteen konsiiliin jo syksyllä 1518, ja tämän jälkeen sekä hänen kannattajansa että vastustajansa olivat vaatineet sitä koolle ratkaisemaan riitakysymykset ja panemaan alulle kirkon uudistuksen. Kirkolliskokousta halusi ennen muita keisari Kaarle V, joka näki tehtäväkseen kristikunnan rakoilevan yhteyden säilyttämisen. Keisarin käsiä sitoivat jatkuvat sodat Ranskaa vastaan. Sitä paitsi Roomasta heiteltiin kapuloita rattaisiin. Kaarle kirjoitti muistelmissaan – kolmannessa persoonassa: ”Siitä lähtien kun keisari 1529 ensimmäisen kerran kävi Italiassa ja tapasi paavi Clemensin, hän ei milloinkaan tavatessaan paavi Clemensin ja paavi Paavalin, ei myöskään millään pitämillään valtiopäivillä eikä minään muunakaan aikana jättänyt käyttämättä tilaisuutta saadakseen paavin kutsumaan koolle yleisen kirkolliskokouksen.”

1 Tätä vuoden 1984 laitoksen johdantoa on prof. Simo Heinisen luvalla hiukan lyhennetty ja korjattu KATT:n julkaisemaan laitokseen.

Paavi Clemens VII (1523-1534) onnistui kuitenkin välttämään konsiilin. Hänellä oli hyviä syitä viivyttelytaktikalleen. Lutherin kannattajat vaativat ”yleistä, vapaata, kristillistä konsiilia Saksan valtakunnassa”. ”Vapaalla” he tarkoittivat keisarin eikä paavin johtamaa kokousta, ”kristillisuus” taas merkitsi sitä, että myös maallikot saivat osallistua päätöksiin. Niiden piti lisäksi olla ylimmän kristillisen auktoriteetin eli Raamatun mukaisia. Konsiilin oli kokoonnuttava Saksan valtakunnan alueella, koska ratkaistava kiista oli syntynyt Saksassa.

Tämä ohjelma herätti Roomassa ikäviä, joskin jo kaukaisia muistoja suurista reformikonsiileista: runsaat sata vuotta aikaisemmin Konstanzin kirkolliskokous oli päättänyt, että konsiili on paavin yläpuolella. Tämä konsiliaristinen teoria jäi tosin 1400-luvun loppupuolella tappiolle, mutta kuuriassa pelättiin jatkuvasti traumaattisesti, että tuhkan alla kytevä reformikonsiilien henki puhallettaisiin jälleen liekkiin.

Clemensin seuraaja Paavali III (1534-1549) asettui tukemaan katolista reformia ja kutsui konsiilin koolle. Vasta kolmas yritys onnistui. Bulla *Laetare Ierusalem* (19.11.1544) kutsui kirkolliskokouksen Trentoon. Paikka oli huolella valittu: kuudentuhannen asukkaan piispankaupunki kuului Saksan valtakuntaan, mutta sijaitsi sen eteläisimmässä kolkassa. Yhteydet Roomaan olivat hyvät.

Tie konsiiliin oli pitkä ja kivinen. Konsiilin omasta tiestä tuli samanlainen. Konsiili kesti kahdeksantoista vuotta, se hajotettiin kahdesti ja kutsuttiin kahdesti uudestaan koolle. Sen ohjaaminen ja päätökseen saattaminen eri tahoille vetävien poliittisten voimien paineessa vaati paaveilta ja heidän konsiililegaateiltaan paitsi päämäärätietoisuutta myös suurta diplomaattista taitoa.

Konsiilin työskentelytapa

Trenton konsiilin alku oli vaatimaton. Pyhän Vigiliuksen katedraalissa 13. joulukuuta 1545 pidetyssä avajaisistunnossa oli läsnä

31 äänivaltaista isää, useimmat heistä italialaisia. Paavi oli uskonut konsiilin johdon kolmelle legaatileen. Kardinaali Giovanni Maria Del Monte (myöhempi paavi Julius III) johti puhetta apunaan kardinaalit Marcello Cervini (myöhempi paavi Marcellus III) ja Reginald Pole.

Konsiililla ei ollut vahvistettua työjärjestystä, mutta sellainen vakiintui varsin pian. Äänivaltaisia olivat piispat, sääntökuntien kenraalit ja munkkijärjestöjen edustajat. He äänestivät pääluvun mukaan eivätkä kansakuntiin jakautuneina kuten suurissa reformikonsiileissa. Heillä oli neuvonantajinaan ryhmä teologeja. Vaikka näillä ei ollut äänioikeutta, on konsiilin päätösten muotoilu pääasiassa heidän työnsä tulosta. Heihin kuului ajan johtavia katolisia oppineita, kuten jesuiitta Diego Laynez ja dominikaani Domingo de Soto. Konsiilin poliittinen merkitys näkyy siitä, että sekä keisarilla että Espanjan ja Ranskan hallitsijoilla oli jatkuvasti lähettiläänsä Trentossa.

Legaatit esittelivät asiat konsiilille. He olivat jatkuvassa kuiriiryhteydessä kuuriaan ja toimivat tavallisesti paavin ohjeiden mukaan. Kun piispojen enemmistö koko konsiilin ajan oli italialaisia ja useimmat heistä tukivat legaattien linjaa, pysyivät esiintyneet kuurian vastaiset pyrkimykset yleensä kurissa. Konsiili ei kuitenkaan muodostunut paavin kuuliaiseksi työrukkaseksi, ja isät korostivat moneen otteeseen kirkolliskokouksen vapautta.

Konsiili oli työssään perusteellinen. Asioiden valmistelu tapahtui teologien kokouksessa. Heidän ehdotuksensa olivat neuvoo-antavia; niistä keskusteltiin äänivaltaisten isien muodostamassa yleiskokouksessa. Piispat eivät suinkaan aina olleet yksimielisiä, ja muutamat Santa Maria Maggioreen kirkossa pidetyt kokoukset olivat varsin myrskyisiä. Yleiskokouksen jälkeen legaatit kokosivat sekä äänivaltaisista isistä että teologeista valiokunnan, jonka tehtävä oli hioa päätösehdotus muotoon, jossa sen taakse saataisiin mahdollisimman suuri enemmistö. Kun tämä vielä oli todettu yleiskokouksessa, julkaistiin päätökset katedraalissa pidetyssä juhlallisessa istunnossa, joita kertyi kaikkiaan 25.

Konsiilin päätöksiin eli dekreetteihin lisättiin vanhan kirkolliskokouskäytännön mukaisesti joukko kaanoneita, joissa kirottiin asiasta esitetyt erilaiset harhaopit. Niiden määrä vaihtelee, eikä niitä tarvittu jokaisen dekreetin lisukkeeksi.

Koollekutsumisbulla antoi konsiilin tehtäväksi uskonriidan ratkaisemisen, kirkon reformin sekä kristittyjen vapauttamisen islamin orjuudesta. Viimeinen kohta oli pelkkä hurskas toive, eikä askarruttanut isiä sen enempää. Vaikeampi oli ratkaista, missä järjestyksessä oppia ja kirkon reformia tulisi käsitellä. Keisari halusi aloitettavan kirkkoreformilla: ainoastaan tämä käsittelyjärjestys toisi protestantit konsiiliin mukaan. Roomassa taas nähtiin oppikysymysten ratkaisu konsiilin varsinaiseksi tehtäväksi; vasta tämän jälkeen voitaisiin käydä käsiksi käytännön uudistustyöhön. Pitkien keskustelujen jälkeen isät päätyivät kompromissiin. Oppia ja reformia tuli käsitellä rinnan. Paavi ei hyväksynyt tätä ratkaisua, eikä sitä sen vuoksi julkaistu istunnossa. Konsiili pyrki kuitenkin noudattamaan sitä ja julkaisemaan kussakin istunnossa yhden oppi- ja yhden reformidekreetin. Kuurian linja voitti kuitenkin siinä, että ensimmäisellä istuntokaudella syntyivät konsiilin tärkeimmät opilliset ratkaisut, kun taas perusteelliset reformidekreetit julkaistiin vasta kolmannen istuntokauden lopulla.

Ensimmäinen istuntokausi: vastaus reformaation haasteisiin

Ensimmäisellä istuntokaudellaan (13.12.1545-2.6.1547; istunnot 1-10) konsiili tarttui reformaation tärkeimpiin haasteisiin, kysymyksiin Raamatun auktoriteetista sekä Raamatun ja tradition suhteesta (4. istunto), perisynnistä (5. istunto), vanhurskauttamisesta (6. istunto) ja sakramenteista (7. istunto). Konsiili torjui luterilaisen raamattukäsityksen korostamalla Raamatun ja tradition samanarvoisuutta. Trenton huomattavin teologinen saavutus oli kuudentoista luvun laajuinen vanhurskauttamisdekreetti sekä siihen liitetyt kolmekymmentäkolme kaanonia. Se syntyi seitse-

män kuukauden valmistelun ja lähes sadan edeltävän käsittelyn tuloksena.

Konsiilin työ katkesi, kun 8. istunnossa 11. maaliskuuta 1547 päätettiin legaattien aloitteesta siirtää kokouspaikka Bolognaan Kirkkovaltion alueelle. Taustalla olivat keisarin ja paavin kiristyneet välit, välittömänä syynä Trentoon levinnyt lavantautiepideemia. Keisarin politiikkaa tukevat neljätoista pääasiassa espanjalaista piispaa protestoivat ja kieltäytyivät lähtemästä Bolognaan. Sinne siirtyneet kolmekymmentäkuusi piispaa pitivät 9. istunnon 21. huhtikuuta 1547. Keisari tuki Trentoon jääneitä isiä ja vaati paavia siirtämään konsiilin takaisin. Tämä kieltäytyi. Kumpikaan puoli ei kuitenkaan halunnut lopullista välirikkoa, ja tämän estääkseen ei konsiili julkaissut Bolognassa pitämissään istunnoissa yhtään dekreettiä. Se oli kuitenkin ajettu umpikujaan, ja eräänä viimeisistä virkatoimistaan 83-vuotias Paavali III hajotti sen.

Toinen istuntokausi: protestantit Trentossa

Uudeksi paaviksi valittu ensimmäisen istuntokauden puheenjohtaja Julius III kutsui konsiilin jälleen koolle Trentoon, jossa toisen istuntokauden (1.5.1551-28.4.1552; istunnot 11-16) avajaiset pidettiin vapunpäivänä 1551. Työ pääsi käyntiin vasta syksyllä, kun merkittävimmät Saksan piispat saapuivat Trentoon. Ranskalaiset pysyttelivät sitä vastoin poissa; juuri näihin aikoihin Ranskan kuningas puuhasi Saksan protestanttien kanssa keisarin vastaista liittoa.

Toinen istuntokausi jäi lyhyeksi. Konsiili laati Bolognassa tehtyjen esitöiden pohjalta oppidekreetit eukaristiasta (13. istunto) sekä ripistä ja viimeisestä voitelusta (14. istunto).

Voitettuaan Schmalkaldenin sodan Kaarle V oli taivuttanut Saksan protestanttiset säädyt lähettämään edustajansa konsiiliin. Syksyllä 1551 ilmestyivätkin Trentoon suurimpien protestanttis-

ten ruhtinaskuntien ja valtakunnankaupunkien lähettäjä. Vuoden vaihteessa heihin liittyi ryhmä evankelisia teologeja Württembergistä ja Strassburgista. Melancthonkin lähti matkaan, mutta joutui keskeyttämään sen konsiilin hajottua.

Konsiilin isät ja protestantit eivät kuitenkaan löytäneet yhteistä neuvottelupohjaa huolimatta keisarillisten lähettiläiden ja saksalaisten piispojen välitysyriyksistä. Protestantit asettivat osanottonsa ehdoksi sen, että konsiilin tulee olla paavin yläpuolella. Lisäksi ensimmäisellä istuntokaudella hyväksytyt oppidekreetit piti ottaa uudelleen käsiteltäviksi, tällä kertaa Raamatun ollessa ainoana ohjenuorana. On luonnollista, ettei konsiili voinut näitä ehtoja hyväksyä. Periaatteet olivat puolin ja toisin voimakkaammat kuin hyvä tahto. Toive siitä, että konsiili pystyisi paikkaamaan kirkon repeämän, oli osoittautunut turhaksi. Konsiilin hajottamista nopeutti Saksan protestanttien Ranskan avulla keisarista saama voitto.

Kolmas istuntokausi: konsiilin kriisi ja päätös

Konsiili oli hajotettu kahdeksi vuodeksi. Tauosta tuli kuitenkin kymmenen vuoden mittainen, ennen muuta siksi, että paavi Paavali IV (1555-1559) halusi johtaa kirkon reformia itse ja omalla jyrkällä tavallaan. Kun hänen seuraajansa Pius IV:n kutsusta isät kokoontuivat konsiilin kolmannelle istuntokaudelle (18.1.1562-4.12.1563; istunnot 17-25), oli kirkollinen tilanne muuttunut. Ensimmäistä istuntokautta leimannut humanistisväritteinen avaruus oli saanut väistyä; nyt kokoonnuttiiin Paavali IV:n kiristämisen vastauskonpuhdistuksen ja voittoisan, aktiivisen kalvinismin varjossa. Kun kahtena ensimmäisenä istuntokautena konsiilin huomio oli kiinnittynyt Saksaan, askarrutti isiä nyt Ranska. Sen luopuminen katolisuudesta näytti mahdolliselta.

Kardinaalilegaatti Ercole Gonzagan johtamaan avajaisistuntoon kokoontui 113 isää. Saksalaiset piispat eivät olleet mukana,

sillä he eivät halunneet vaarantaa Augsburgissa 1555 solmittua uskonrauhaa. Protestantit torjuivat heille esitetyn kutsun. Sitä vastoin Espanja ja erityisesti Ranska olivat hyvin edustettuja.

Kolmannen istuntokauden dogmaattiset dekreetit koskivat eukaristian molempia muotoja (21. istunto), messua (22. istunto), pappisvihkimystä (23. istunto), avioliittoa (24. istunto) sekä kii-rastulta, pyhien avuksi huutamista, sääntökuntia, aneita ja paas-toa (25. istunto).

Jo ensimmäisellä istuntokaudella esiin nostettu mutta ratkai-sematta jäänyt kysymys piispojen velvollisuudesta asua virka-paikallaan jakoi konsiilin kahtia ja uhkasi ajaa sen karille. Kysy-myksessä oli paavin ja piispojen suhde: saavatko jälkimmäiset valtansa *iure divino* vai paavin välityksellä? Espanjalaiset ja rans-kalaiset asettuivat hallitsijoidensa ja keisarin tukemina kannat-tamaan episkopalismia, kun taas niukka italialainen enemmistö puolusti papalismia. Kiista lamautti konsiilin kymmeneksi kuu-kaudeksi: syyskuussa 1562 pidetyn 22. istunnon jälkeen kokoon-nuttiin seuraavaan vasta heinäkuussa 1563. Keväällä 1563 pelät-tiin jo konsiilin hajottamista ja maallisten valtojen interventiota. Kesken kriisin kuoli Gonzaga, ja jännitys purkautui espanjalais-ten ja italialaisten palvelijoiden välisissä katutappeluissa.

Konsiilin pelastajaksi tuli kuurian taitavin diplomaatti, kar-dinaali Giovanni Morone, jonka paavi nimitti uudeksi puheen-johtajaksi. Hän onnistui saavuttamaan paitsi paavin myös keisa-rin luottamuksen ja mursi episkopalistisen opposition antamatta kuitenkaan periksi kiihkeimmille kurialisteille. Itse kiistakysy-mys, paavin primaatin ja piispojen vallan välinen suhde osoit-tautui mahdottomaksi selvittää. Niinpä se kierrettiin; ratkaisu jäi seuraavaan konsiiliin.

Morone johti kirkolliskokouksen taitavalla mutta lujalla kä-dellä loppuun saakka. Hän ajoi läpi istuntokauden merkittä-vimmän tuloksen, suuren reformiohjelman, joka hyväksyttiin kolmessa viimeisessä istunnossa. Sekin oli kompromissi, liian väkevä konservatiivisille italialaisille ja liian mieto radikaaleille

ultramontaaneille. Joka tapauksessa reformidekreetit, joista tuli konsiilin jälkeen käypää kirkko-oikeutta, muodostivat perustan katolisen kirkon sisäiselle uudistukselle. Ne pyrkivät ennen muuta vahvistamaan piispojen asemaa ja arvovaltaa tukkimalla niitä lukemattomien erivapautusten ja poikkeusten luomia porsaanreikiä, jotka olivat kovertaneet keskiaikaisen kirkkohallinnon tehottomaksi. Määräys hiippakunnallisten pappisseminaarien perustamisesta merkitsi ratkaisevaa askelta hierarkian tason nostamiseksi.

Voi nähdä hienoista historian ironiaa siinä, että konsiili julkaisi viimeisessä istunnossaan aneita koskevan dekreetin, jossa tuomitaan juuri ne väärinkäytökset, joihin Lutherin kritiikki aikoinaan kohdistui. Kaksi päivää kestäneessä istunnossa luettiin vielä kaikki aikaisemmat dekreetit ja hyväksyttiin ne. Allekirjoituksia kertyi kaikkiaan 217. Paavi vahvisti konsiilin päätökset sellaisenaan 28.1.1564.

Konsiilin merkitys

Trenton konsiili on merkittävin länsimainen kirkolliskokous. Se ei tosin täyttänyt sille asetettuja toiveita kristikunnan yhteyden palauttamiseksi, mutta tämä ei ollut konsiilin isien vika. Rooma oli laiminlyönyt etsikkoaikansa, ja kutsun viivästyessä rintamalinjat ehtivät lukkiutua. Konsiilin tehtäväksi jäi opillinen määrittely ja rajanveto reformaatioon. Melkein poikkeuksetta on päätösten – myös useimpien reformidekreettien – taustalla nähtävissä Lutherin ja hänen kannattajiensa ohjelma.

Aikalaiset tunnustuksellisen muurin molemmiin puolin tulkitsivat oppidekreetit ennen muuta jyrkkänä anateemana reformaation peruseränteitä vastaan. Konsiili tekikin rajan selväksi. Niinpä vanhurskauttamisdekreetin kaanonit ovat selvästi terävämmiin ja taitavammin laaditut kuin varsinaisen dekreetin positiivinen esitys.

Konsiili ei kuitenkaan tyytynyt pelkkään vastaansanomiseen. Oma aikamme näkeekin Trenton dekreeteissä avaruutta, jota tunnustuksellisen polemiikin leimaamat vuosisadat eivät huomanneet. Eikä kyse ole pelkästä ekumeenisesta kohteliaisuudesta ja parhain päin selittelemisestä. Konsiilin pöytäkirjojen ja muun lähdeaineiston julkaiseminen sekä intensiivinen tutkimus – ennen kaikkea Hubert Jedinin suuri konsiilin historia – tarjoavat mahdollisuuden seurata dekreettien syntyyn johtaneita keskusteluja. Ne osoittavat, etteivät päätökset suinkaan edusta jyrkin-tä tarjolla ollutta kantaa. Varsinkin ensimmäisellä istuntokaudella muutamit isät esittivät näkemyksiä, jotka tulivat hyvin lähelle reformaattorien intentioita.

Trentossa luotiin perusteet modernille, keskiaikaisesta monin tavoin poikkeavalle katoliselle kirkolle. Trentossa se löi kiinni oppinsa ja järjestyksensä, ja konsiilin reformiohjelmaa lähti johtamaan Trentossa vahvistunut paavinistuin. Päätösten merkitys ja vaikutus näkyy siinä, että niitä on täydennetty ja kehitelty edelleen oikeastaan vasta Vatikaanin II konsiilissa. Tridentinum antaa leimansa katoliselle kirkolle aina viime vuosisadan Pius-paaveihin saakka.

Simo Heininen

KÄÄNTÄJÄN ALKUHUOMAUTUS

Trenton kirkolliskokous (1545-1563) merkitsi tärkeää käännekoh-
taa lännen kirkon ja sitä kautta koko kristillisen maailman histo-
riassa. Trentossa Rooman yhteydessä pysynyt osa lännen kirk-
koa kävi käsiksi siihen reformiohjelmaan, jonka toteuttamista jo
vuosikymmenien ajan oli siltä odotettu. Konsiili itse on dekree-
teissään useamman kerran ilmaissut tämän reformiohjelman
kaksi pääkohtaa, toisaalta sortuneen kirkollisen järjestyksen jäl-
leenpystyttämisen¹ ja toisaalta harhaoppien poiskittämisen² ja
siihen liittyen katolisen uskonopin saattamisen sen alkuperäi-
seen puhtauteen³.

Tämä konsiilin tavoitteen kaksinaisuus näkyy sen laatimissa
päätöksissä, jotka usein jo nimensäkin perusteella voidaan jakaa
reformidekreettien ja oppidekreettien ryhmäksi. Kirkon reformi
oli katolisen kirkon oma sisäinen tarve ja reformidekreettien nä-
kökulma kirkon sisäisenä asiana onkin siitä syystä tasapainoi-
sempi kuin oppidekreettien, jotka rajaavat katolista oppia protes-
tanttisiin opillisiin ja teologisiin kannanottoihin ja usein tyytyvät
käsittelemään vain riidanalaisia opinkohtia.

1 Ks. kuudennen istunnon dekreetti piispojen ja alempien kirkonmiesten
asumisvelvollisuudesta virkapaikkakunnallaan, s. 69.

2 Ks. kolmannen istunnon dekreetti uskontunnustuksesta, s. 32.

3 Ks. XVIII:ssa istunnossa dekreetti kirjojen valitsemisesta, s. 128.

Molempiin ryhmiin kuuluvien dekreettien lähtökohtana on kirkollinen ja opillinen traditio sellaisena kuin konsiilin Isät saattoivat sitä tuntea. Sekä itse dekreettien että niiden taustana olevan tradition tulkinta saa edeltävän ja samanaikaisen opillisen ja kirkkohistoriallisen aineksen lisäksi merkittävää valoa myös myöhemmästä kehityksestä eikä vähiten Vatikaanin II konsiilin päätöksistä, joiden laadinnassa voitiin tukeutua huomattavasti laajempaan ja tarkempaan tradition tuntemukseen kuin Trentossa.

Tässä esitettävässä Trenton dekreettien käänöksessä on oppi- ja reformidekreettien eron havainnollistamiseksi käytetty niiden kohdalla eri kirjakelajia (pistekokoa). Sisällysluettelon kursivoidut alaotsakkeet on lisätty muiden käänösten tavoin lukijan avuksi.

Asiahakemistoon on otettu pääasiassa vain laajemmin käsiteltyjä asioita, viittaukset aikaisempaan, vain latinankielisinä painoksina esiintyvään kanoniseen kirjallisuuteen on jätetty pois.

Erietyiset kiitokseni haluan lausua prof. Kauko Piriselle häneltä saamieni monien hyödyllisten neuvojen johdosta.

Isä Martti Voutilainen OP

ASIAHAKEMISTO

- Aadam 38, 39, 48-50, 53-54, 64
aikomus (sakramentin vastaanottami-
seen) 50, 59-60
ajallinen rangaistus 60, 68, 118
alemmat vihkimykset 122, 161, 163,
171, 173-174
alidiakoni 154, 161, 172, 203, 239
almut 30, 46, 60, 141, 156, 223
ane 141, 255-256
ansio 39, 49, 50, 52, 54, 55, 59-62, 64, 65,
67, 68, 111, 118
apostolinen traditio 34, 40, 47, 53, 68,
73, 84, 90, 109, 113, 144-147, 161, 181,
183
apostolit 34, 47, 86, 99-100, 133, 143,
162
arvojärjestys 31, 228, 251, 257
asumisvelvollisuus 69-71, 165-168
avainvalta 100, 101, 104, 106-108, 115-
118, 163, 173
avioliitto 74, 180-191
diakoni 161, 172-174, 194, 196, 203, 239
ennaltamääräinen (predestinaatio)
58, 66
erivapaus (dispensatio) 125, 155, 168,
173, 182, 188-189, 199, 249, 250, 252
erivapautus (exemptio) 44, 45, 71, 72,
79-82, 121-123, 125, 138-141, 152,
154, 155, 156, 171, 177, 178, 195, 196,
201, 208, 212, 220, 228, 239, 243
Eukaristia 29, 74, 83-92, 131-135, 142-
152, 160, 187, 227
evankeliumi 34, 44, 50, 66, 115-116
harhaoppi 26, 28, 31, 32, 45, 54-55, 73,
83, 142, 181, 196, 198, 199, 235-236,
238, 257-258
hiippakunta 42, 44-45, 70-72, 81, 108,
121, 125-126, 175, 179, 195-198, 201,
205, 246
hyvitysteke 60, 101, 109-111, 116, 118
hyväntekeväisyyslaitokset 82, 156,
157, 241-243
hyvät teot 53-54, 57, 61-63, 67, 68
iankaikkinen elämä 40, 62, 68
iankaikkinen rangaistus 57, 60, 67, 68,
103, 116, 118, 223
interdikti 81, 228, 237, 244
jalkavaimo 190, 240, 248
jesuiittajärjestö 229
kaksintaistelu 252
kaniikki 127, 137, 170, 176, 202-204,
207, 233
kansankieli 147, 149, 200
kapituli 72, 81, 154-155, 203, 204, 207,
208, 239-241
karakterit 75, 162, 164
kardinaalit 26, 47, 166, 168, 192, 193,
194, 202, 209, 210, 213, 234-235, 241
kaste 39, 40, 50-54, 60, 68, 74-77, 99-
101, 109, 115, 134, 162, 187
katekismus 200, 256-257
katolinen kirkko 35, 40, 41, 47, 54, 68,
75, 84, 87, 88, 91, 100, 101, 115, 116,
131, 134, 135, 142, 143, 149, 159, 160,
163, 164, 181, 216, 217
katumus 51, 101, 102-103, 107, 116,
118, 199, 200
kerjäläismunkit 177, 211, 222
kestävyys 58-59, 66
kiirastuli 68, 216-217
kirjojen tarkastaminen 36-37, 128-129,
256-257
kirkkoherra 44, 125-126, 169, 185-188,
190, 198, 200, 205, 206, 210-212, 227,
244, 248, 253
kirkon ykseys 28, 29, 47, 83, 129
klausuuri 223-228
kleeruksen elämä 29-30, 120-125, 139,
152-153, 171-175, 205-206, 234-235,
248-252

koadjuuttori 139, 241
 kommuunio molemmissa muodoissa 131-135, 159
 konsiilit 29, 44, 73, 78, 79, 82, 106, 117, 124, 128, 141, 155, 161, 166, 168, 177, 185, 193, 194, 197, 199, 201, 203, 205, 215, 216, 217, 225, 226, 234, 236, 242, 251, 253, 254, 255, 256, 257, 258
 kuoleman hetki 68-69, 76, 108, 112-114
 kuolemansynti 61, 68, 75, 85, 89, 92, 99, 104, 107, 116, 117, 167, 193
 kymmenykset 177, 205, 247-248
 käskyt 51, 53, 55, 56-58, 66-68, 76
 laki 61, 62, 67, 76, 252
 lasten kommuunio 134-135
 lievä synty 56-58, 67, 104
 luostari 43-46, 72, 80, 82, 121, 126, 127, 140-141, 177, 183, 197, 202, 205, 213, 221-234, 241, 242, 248
 luostarilupaukset 126, 202, 221, 224, 225, 228-233
 maalliset vallanpitäjät 26, 29, 43, 157, 190, 199, 224, 234, 237-238, 244, 251-254, 257, 258
 messu 30, 142-152, 155, 173-176, 185, 200, 204, 216, 238
 Neitsyt Maria 41, 67, 218
 notaari 136, 157, 196, 214, 239
 opettaminen 30, 36, 42-46, 47, 68, 84, 89, 92, 101-103, 105-107, 111-115, 131, 132, 134, 142-144, 151, 153, 160-163, 171, 173, 176-178, 181, 183, 198-199, 200, 216-219, 235-236, 256-258
 paasto 30, 59-60, 118, 256
 paavi 26, 30, 71, 97, 108, 158, 165, 166, 193, 198, 199, 209, 213, 215, 220, 232, 235, 236, 241, 246, 249, 254-258
 paavinistuin 29, 32, 34, 38, 43-46, 69, 71, 73, 78-83, 93, 96, 98, 120, 122, 128, 131, 136, 138-141, 142, 151, 152-153, 155-157, 192, 199, 201, 207, 212, 213, 223, 225, 226, 228-229, 232, 245-247, 249, 254, 258
 paavin kuuria 153, 155, 168, 177, 193, 198, 202, 210, 247
 paavit 26, 30, 41, 42, 47, 71, 78, 79, 97, 108, 124, 138, 156, 158, 159, 160, 166-168, 169, 171, 192-193, 197-199, 201-205, 207, 213, 215, 216, 220, 221, 223, 226, 232, 235-236, 239, 242, 246, 251, 253-258
 paholainen 39, 48, 59, 99, 109, 112, 113, 131, 227, 252, 257
 palvonta 87, 90, 91, 218, 219
 pappuus 74, 75, 89-90, 92, 104-111, 114, 115-119, 120, 142-152, 160-165, 172-174
 pappisseminaari 169, 175-179
 parannuksen sakramentti 29, 59-60, 68, 74, 89, 98-111, 115-118, 173-174, 187
 patronaattioikeus 127, 140, 158, 177, 197, 207, 210, 211-212, 242-245, perisynty 38-41, 48
 pidättäminen virkatoimituksista 72, 81, 121, 122, 124, 158, 170, 171, 186, 249
 piispanvirka 29-30, 42-46, 69-72, 77-82, 93-97, 108, 120-127, 136-141, 150-151, 152-179, 186-188, 190, 192-215, 221-254
 Pyhä Henki 27, 29-30, 34, 40, 42, 47, 50-53, 59-60, 64-65, 73, 75-77, 83-84, 98, 100, 103, 107, 109, 113-115, 130, 131, 142, 162, 164, 176, 180, 216
 pyhät 145, 149, 217-220
 Raamattu 30-31, 34-37, 42-44, 50, 60, 73, 87, 109, 114, 150, 160-161, 176, 199-200, 216, 219
 rakkaus 53, 56, 64, 65, 68, 83, 85-86, 89-90, 93, 103, 111, 129-30, 166, 179-180, 219, 247
 Rooman kirkko 33, 75, 114, 119, 129, 147, 149, 168, 194, 203, 210, 213, 256
 saarnaaminen 34, 42-46, 47, 84, 92, 142, 147, 163, 165, 197-198, 216
 sakramenteilta erottaminen (ks. kaikki oppikaanonit sekä seur.) 37, 108, 158, 191, 230, 237-238, 244, 249, 252, 253

sakramentit 73-77, 83-92, 98-119, 121-122, 131-135, 138, 146, 160-165, 173, 176, 180-191, 191-200

selibaatti 172, 184, 248-249

seurakunta 44, 45, 125-126, 138-139, 151, 174, 185-186, 197-198, 205-206, 209, 210, 227, 242

sielunhoito 44, 78-80, 120, 125, 139-141, 147, 154, 165-168, 202-203, 210, 217, 227, 250-251

toivo 51, 53, 59, 64, 86, 103

transsubstantiaatio 87, 91

Trenton kirkolliskokous 32, 34, 38, 47, 73, 83, 93, 98, 120, 128, 131, 136, 142, 150, 152, 160, 165, 193, 216, 221, 255

turvalupa 128-130, 257-258

usko 32-33, 38, 51-55, 61, 64-69, 74-77, 83-86, 89-90, 92, 107, 116-118, 131, 132, 142, 144, 147, 163, 216, 218, 257

uudestisyntyminen 40-41, 49, 50, 53, 59, 66, 99, 101

vahvistuksen sakramentti 74, 75, 77, 162, 164, 169, 188

vanhurskauttaminen 38, 39, 47-69, 73, 74, 98, 99, 103

vapaus 47-52, 64, 66, 76, 189, 191, 215, 230, 253-254

vihkimykset 74, 75, 80-82, 95, 106-108, 114, 119, 120-122, 124, 136, 148-149, 150-152, 160-165, 168-175

viimeinen voitelu (= sairaiden voitelu) 74, 112-115, 119

virkatulolähde 42-43, 45, 71, 78-80, 81-82, 124-127, 137, 139, 140, 141, 155, 158, 167, 168, 169, 171, 175, 177-179, 201-203, 205-207, 209, 211, 213, 235, 236, 237, 239, 241, 243-245, 248-251

yhteistyö 50, 53, 64

yliopisto 82, 124, 153, 169, 212, 223, 236, 241, 243, 244

SELITYKSIÄ

Esivalta: korkeampaa kirkollista hallinto- ja tuomiovaltaa virkansa perusteella käyttävä henkilö, tavallisesti piispa itse tai hänen estyneenä ollessaan hänen vikaarinsa, myös ylempiarvoinen sääntökuntaesimies alaisiinsa nähden.

Neitsyt Maria ja perisynti (s. 41): Paavi Sixtus IV kielsi fransiskaaneja ja dominiikaaneja nimittämästä toisiaan harhaoppisiksi, koska edelliset puolustivat Marian perisyntittömyyttä ja jälkimmäiset vastustivat.

Järjenkäytön ikä (s. 106, 134, 135): ikä, jossa lapsi kykenee vapaaseen moraaliseen ratkaisuun. Yleisen käsityksen mukaan n. 7 vuotta.

Maisteri: keskiajan teologisissa tiedekunnissa korkein akateeminen oppiarvo (s. 203, 211, 236, 239, vrt. myös 43, 179).

RAAMATUNKOHTIEN HAKEMISTO

1. Mooseksen kirja	103:14 99	Sefanja
2:23, 24 180	110:4 143	3:4 120
3:16-19 109	111:4 85	
3:15 113	111:10 29	Sakarja
	115:8 218	1:3 50
2. Mooseksen kirja	118:24 26	
20:17 104	119:112 58	Malakia
21:14 124	122:6s. 129	1:11 144
23:1 96	135:18 218	3:10 247
		4:2 47
3. Mooseksen kirja	Sananlaskut	
11:44 120	9:10 29	Sirak
18:6s. 182		1:27 51
19:11 96	Laulujen laulu	18:22 56
27:30s. 247	6:4 162	
		Viisauden kirja
4. Mooseksen kirja	Valitusvirret	4:9 172
12:14-15 109	4:4 45, 147	
18:21s. 247	5:21 50	Tobit
20:11-12 109		1:6s. 247
	Jesaja	
5. Mooseksen kirja	11:2 132	Matteus
5:21 104	38:15 103, 116	2:11 87
22:11 126	49:15 129	3:2 61
	56:7 151	3:2, 8 110
1. Samuelin kirja	64:6 48	4:14 110
7:3 51	66:10-11 27	4:17 61
		5:14 152
2. Samuelin kirja	Jeremia	5:28 104
12:13s. 109	9:23-24 63	5:32 183
	48:10 150	6:11 90
Psalmit		6:12 57
6:7 102	Hesekiel	7:7s. 184
15:3 96	3:18-21 194	9:2 51
19:13 105	18:30 99	10:22 58, 62
51:6 102	18:31 102	10:42 63
51:19 60	22:26 120	11:21 110
78:25 90	33:7-9 194	11:30 56
84:8 55		13:24-30 83
93:5 220, 250	Joona	13:30 129
95:8 129	3: 103	16:18 33
97:7 87		16:19 60, 111, 255

16:27 63
18:17 256
18:18 107, 111, 117
18:20 27
19:5 180
19:6 180
19:9 183
19:11, 12 184
19:17 53
21:13 151
22:11s. 89
24:13 58
25:35s. 242
26:26 86
26:26s. 87
28:17 87
28:19-20 51

Markus

6:13 119
9:41 63
10:8 180
10:9 180
10:11, 12 183
14:22 86

Luukas

1:17 128
1:78 90
3:8 61, 110
5:14 104
12:12 84
13:3 99
15:22 53
16:8 183
17:14 104
21:15 128
22:19 85, 86, 143
24:29s. 242

Johannes

1:9 31
1:29 39
3:5 40, 50, 75
4:14 62
6:48-59 90
6:51 132

6:53 132
6:54 132
6:56 132
6:58 85, 132
10:1 163
10:1-16 165
10:12, 13 165
14:23 56
14:26 84
15:1-8 62
16:13 84
19:34 147
20:22-23 60, 100, 115
20:23 107, 111, 117, 255
21:15-17 165

Apostolien teot

2:1s. 30
2:38 51, 99
4:12 39
6:3-6 161
16:3 133
20:28 70, 162
21:8 161
21:26s. 133, 194

Roomalaiskirje

2:5 109
2:6 63
3:24 51, 54
3:25 49
3:28 54
5:2 57
5:5 53
5:9-10 39
5:10 52, 110
5:12 39, 40
6:4 40
6:9 86
6:11 110
6:13, 19 55-56
6:20 48
6:22 57
8:1 40
8:4 41
8:12-13 59
8:17 41, 57, 110

8:23 50
9:30 48
10:3 63
10:17 51
11:6 54
14:4 58-59
15:1-3 129
15:6 31, 129
16:18 61

1. Korinttilaiskirje

1:10 86
1:30 39
1:31 63, 110
3:16 218
3:17 60, 109
4:1 133
4:3-4 63
4:5 63
5: 200
5:12 100
6:9-10 61
6:11 52
6:15, 19 218
7:11 183
7:25s. 184
7:33 234
7:38 184
9:24, 26-27 57
10:12 59
10:13 184
10:21 144
11:3 85
11:23 143
11:24 85, 143
11:26 85
11:27, 29 89
11:28 89
11:34 133
12:11 53
12:12s. 100
12:28, 29 162
15:58 61-62

2. Korinttilaiskirje

1:3 48
1:21, 22 52

3:5 110
4:16 55
4:17 63
5:15 49
6:3 120
6:5-6 59
7:10 60-61
10:17 63, 110
12:9 61

Galatalaiskirje

3:27 40, 101
4:4 48
4:5 48
5:6 53, 89
5:16 29
6:10 100
6:14 110

Efesolaiskirje

1:13, 14 52
2:3 48, 104
2:4 52, 99
2:19 55
4:14 38
4:17 129
4:23 52
4:30 60, 109
5:5 150
5:23 85
5:25 181
5:31 180
5:32 181
6:10 32
6:12 32
6:16-17 32

Filippiläiskirje

1:6 59
2:3 59
2:12 59
4:5 27
4:8 27
4:13 61, 110
7:4-5 27

Kolossalaiskirje

1:12-14 49

1:13 143
3:5 55
3:9-10 41
3:14s. 130

1. kirje Timoteukselle

1. Tim. 165
1:4 216
1:9-10 61
2:1s. 30
2:1-2 30
2:5 218
3:2 30
3:3 93
3:7 173
3:8-10 161
3:15 85
4:14 114
5:20 200
6:10 157

2. kirje Timoteukselle

2. Tim. 165
1:6-7 161
2:5 41
2:23 200, 216
3:5 109
4:2 93
4:5 70
4:7-8 62

Kirje Titukselle
Tit. 165
1:7 93
2:12 57
3:7 52
3:9 200, 216

Kirje heprealaisille

1:6 87
2:14 39
3:8 129
4:16 144
5:6 143
5:8-9 57
6:10 62
7:11, 19 142
7:12 160

7:27 143
9:12, 26, 28 143
9:15 143
10:29 109
10:35 62
11:6 38, 51, 54
11:26 58
12:2 47
13:17 248, 256

1. Pietarin kirje

1:3 59
2:5 27
2:9 26
5:2 93
5:3 165-166
5:8 112

2. Pietarin kirje

1:10 57

1. Johanneksen kirje

1:9 104
2:1-2 110
2:2 49
3:1 53
5:3 56

Jaakobin kirje

1:5 184
1:17 29
2:17, 20 53
2:24 56
3:2 63
5:3 109
5:14-15 113, 119
5:15 113
5:16 104

Ilmestyskirja

2:5 60
12:9 38
14:4 184
14:13 62
17:15 147
22:11 56
22:12 63